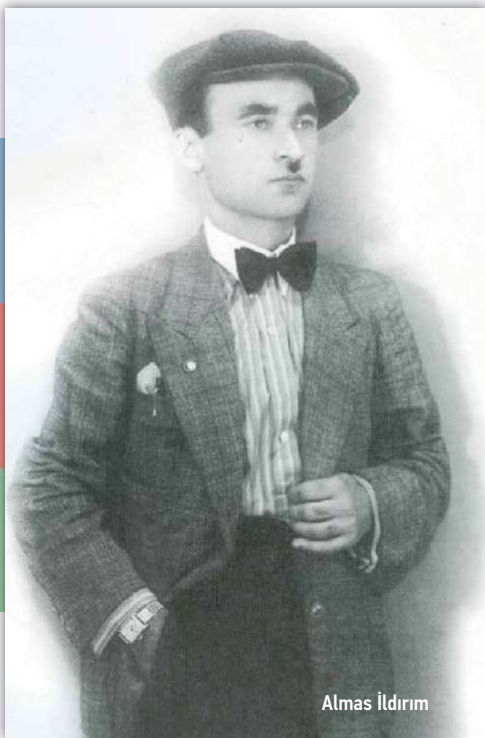

Almas İldırım

İSTİQLAL ŞAİRİ

*Yazardım könüllərə yalnız tək bir ideal:
İnsanlara hürriyyət, millətlərə istiqlal...*

Bir şairdən söz açmaq istəyirəm. O şair ki, qismətinə istiqlal şairləri sırasına yazılmaq düşüb. Ömürboyu vətən deyib vətəndən rəhmsizcəsinə uzaq düşən Almas İldırım...

Atası Əbdülməhəmməd, anası Nigar xanım Bakının Qala kəndindəndir. 1907-ci ildə anadan olan Almas İldırımın uşaqlığı Xəzərin sahillərində keçmişdi. Ona görə də şeirlərində həmişə Xəzərə sevgi əks olunub. Bu sevgi sürgündən-sürgünə düşdükə yanıqlı bir haraya çevrilib.

*Nə olurdu kor olsaydım, görməsəydim əzəldən,
Görməsəydim o doğduğum dərələri, dağları,
Almasaydım ilhamımı o talesiz gözəldən,
Gözlərimdə qalmasaydı göy Şüvəlan bağları...*

Xalq şairi Nəbi Xəzri yazılarının birində bu ayrılığı, nisgili belə şərh edir: "Bu, adicə ah deyil, aman deyil, yaralı bir ürəyin ovunmayan sızılısidir".

Almas ilk təhsilini Bakıda "İttihad" məktəbində almışdı. Hələ uşaqkən azadlığın ilk nidasını eşitmiş, havasını udmuş və əsarətin də ağrı-acısını dadmışdı. O, Azərbaycan xalqının böyük oğlu Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin qürurla söylədiyi "Bir dəfə yüksələn bayraq bir daha enməz" şüarını doğma çağırış kimi qəbul edərək bu ideala sığınmışdı. İllər keçdi, amma ömürboyu bu ideali həyat ideali kimi yaşadı.

Almas İldırım 1925-ci ildə 18 yaşında Abdulla Şaiqin nümunə məktəbində təhsilini davam etdirib. Həmin məktəbdə dərs deyən müəllimlər – A.Şaiq və Hüseyn Cavidlə çox yaxın ünsiyyət qurub. Bu ədiblərlə ünsiyyətdə olmaq Almas İldırımın gələcək həyatının formalaşmasında mühüm rol oynayıb. İlk təhsil illərindən şeir yazmağa başlayıb və ciddi mövzular üzərində işləyib. "İttihad" məktəbində oxuyarkən Əhməd Cavad, Cəfər Cabbarlı və başqa mütəfəkkirlərlə tanış olub, onların əsərlərini dönə-dönə oxuyub. Əhməd Cavad incə ruhu, həssas qəlbi, alicənab davranışı ilə şairin diqqətini cəlb edib. Ali

xüsusiyyətlərinə görə onu özünə ustad seçib. Fitri istedadı və qabiliyyəti sayəsində həmin illərdə fəaliyyət göstərən "Ədəbiyyat cəmiyyəti"nin üzvü seçilib, məsul katib kimi fəaliyyət göstərüb. Qurumda tanınmış sənətkarlarla yanaşı, gənc şair və yazıçılar da yaxından iştirak edirdilər. 1926-cı ildə cəmiyyət fəaliyyətinə ara verir və adını dəyişdirib "Qızıl Qələmlər İttifaqı" qoyur. Cəmiyyətin məcmuəsində Almas İldırımın 6 şeiri – "Hindli qız", "Nəriman", "Qərbə" və digər yazıları dərc edilir.

Gənc şair bu illərdə ali təhsil almağı da yaddan çıxarmır və 1927-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin şərqşünaslıq fakültəsinə qəbul olunur. Çox çəkmir ki, bu ali təhsil ocağından xaric edilir. Səbəb kimi atasının guya tacir olması göstərilir. Həqiqətdə isə şairin atası Əbdülməhəmməd kişi Çəmbəkənddə kiçik alış-verişlə məşğul imiş və ailəsini güclə dolandırarmış. Onu kənddə ancaq belə tanıyırmışlar. Almas İldırım bundan çox məyus olsa da, ruhdan düşmür, yığıncaqlarda, müzakirələrdə öz şeirləri ilə çıxış edir.

1928-ci il onu yeni təsis olunmuş Azərbaycan Proletar Yazıçıları Cəmiyyətinə gətirib çıxarır. Burada tənələrlə qarşılaşan, tənqid atəsinə tutulan Almas İldırım Proletar Yazıçıları Cəmiyyətindən qovulur. Haqqında cinayət işi açılır və Dağıstana sürgün edilir. Dövrün bu nəhaq zərbəsinin hisslərini şair belə ifadə edir:

*Gizli yol kəsmədim, qaçaq olmadım,
Sakit bir həyatı pozmadım mən ki!
Dost üçün qanlı bir bıçaq olmadım,
Heç bir qətlə fərman yazmadım mən ki!..*

İstedadlı "günahkar" Almas İldırımın adını 1988-ci ilə qədər Azərbaycanda böyük əksəriyyət eşitməmişdi, şeirlərini çox az adam bilirdi. Çünki sovet ideoloqları milli özünüdərkini qarşısını almaq üçün bütün imkanlardan istifadə edirdilər. Pantürkçü damğası vurulmuş neçə-neçə vətən övladlarının ruhu ədalətin zəfər çalacağı, adlarının ədəbiyyat tariximizin səhifələrində oxunacağı günü səbirsizliklə gözləyirdilər. Almas İldırım da təpədən dırnağa türk idi, varlığı azadlıq eşqi ilə yoğrulmuşdu. Ömrünün sonuna qədər əqidəsindən dönmədi, yolundan sapmadı, sözünü dəyişmədi, türk olduğunu danmadı... Qələmi azadlıq alovu saçdı. Ona görə də təqib olundu.

Şeirlərində ifadə olunan millətçi ismarıqlara görə Dağıstana sürgün edildi. Sürgündə "Dağlardan xatirələr", "Ləzgi elləri", "Kırmı axşamları", "Səlimxan" və "Günah kimdədir?" adlı şeirlərini yazdı. 1930-cu ildə Bakıya qayıdıb "Dağlar səslənərkən" şeirlər məcmuəsini nəşr etdirdi. Lakin kitab senzuradan keçməyib şairin Azərbaycan Yazıçılar Birliyindən qovulmasına səbəb oldu. Növbəti dəfə Türkmənistanə sürgün edildi. Lakin burada da havası dəyişilmədi, qələminin ovxarı azalmadı.

Türküstanda onun hər addımını izləmək üçün Bakıdan Əkbər Ruhi adlı siyasi idarəyə işləyən bir "şair"ə xüsusi sifariş verilir. Sözsüz ki, Almas İldırım bütün bunları yaxşı başa düşürdü. Gəzəl bilirdi ki, 37-ci il repressiyaları başlayan kimi ilk növbədə "ət maşını"nın ağzına atılanlardan biri olacaq. Millətin bütün gözüaçaq, şüurlu və işıqlı ziyalılarından həmin "cəza aparatı" gözləyirdi. Orada bir müddət məktəb direktoru vəzifəsində çalışır. Azərbaycandan Aşqabada göndərilən bir QPU agent (Əkbər Ruhi) öz müşahidələri əsasında belə nəticəyə gəlmişdi ki: "A.İldırım ideologiyamız üçün zərərli bir insandır..." Bundan sonra Türkmənstanda qalmaq təhlükəli idi və 1933-cü ilin iyun ayında o, yenicə evləndiyi arvadı Zivər xanımı və 3 aylıq körpəsi Azəri də götürüb İrana doğru istiqamət alan qaçaqçı bir dəvə karvanına qoşulur. Sərhəd gözetçilərinin və gömrük məmurlarının gözüne görünməmək üçün ən çətin ciğirlərlə sıldırım qayalar ötürüb uca dağları aşdıqdan sonra böyük məşəqqətlə İran torpağına çatırlar. Almas İldırım dərhal həbs olunaraq 25 gün zindanda qalır. Nəhayət, azad edilib Məşhəd şəhərinə göndərilir. Burada ürəyincə iş tapa bilmədiyindən çox yoxsul, acınacaqlı həyat sürür. Sonralar bu ağırlardan xeyli əziyyət çəkdiyindən İranda qala bilməyib Türkiyəyə üz tutur. 1934-cü ildə Türkiyə vətəndaşlığına qəbul edilir. Almas İldırım Türkiyədə katibliklə, karguzarlıqla məşğul olur, ibtidai məktəbdə dərs deyir. Ömrünün təqribən 12 ilini isə o, yaradıcılığını davam etdirməklə yanaşı, müxtəlif bölgələrdə bucaq müdirliyində (qəsəbə bələdiyyəsində) işləyir. Oradakı ədiblər bu cəfakəş şairə köməklik göstərməyə çalışırlar...

Almas İldırımın poeziyası yalnız doğma yurda, Azərbaycana aiddir. 45 il ömür yaşayan şair ölümündən sonra əbədiyyət ömrünü yaşayır. Almas İldırım bütün dərdlərin ən dəhşətli olan vətən həsrətli şair kimi tarixə düşüb. Amma bu gün onun adı anılır, bütün səhifələr açılıb və Azərbaycan ədəbiyyatının Almas İldırım səhifəsi oxunduqca oxunmaqdadır. Vətən üçün ağlamağı səadət qəbul edən şairin məskəni, ana yurdu bu gün yer üzündə axtardığı, gözlədiyi azadlığa qovuşub.

*Mən bilirəm ki,
sən gündə çıxmam üzün qaralı,
Yurdumun gənclərinə ümidim var...*

– deyən şairin yurddaşları bu gün Almas İldırımın xatirəsini əziz tutur, mühacir ömrü yaşayan vətən oğlunu hörmətlə yad edirlər.

Gəl mənə dinlə, Bakı...

Bu ilin mayında Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə Beynəlxalq Muğam Mərkəzində Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, istiqlal şairi Almas İldırımın anadan olmasının 110 illiyi qeyd edildi. Mədəniyyət və turizm nazirinin 1-ci müavini Vəqif Əliyevin də iştirak etdiyi tədbirdə şairin həyat və yaradıcılığından söz açıldı. Bildirildi ki, vətəninə, torpağına canından çox sevən Almas İldırımın 110 illik yubileyinin keçirilməsi Azərbaycan xalqının dəyərli oğullarına verdiyi qiymətdir. İstiqlal – öz varlığını qoruyub saxlayan hər bir xalqın tarixən apardığı hürryyət mücadiləsinin ən ali təzahürüdür: "Əldə etdiyimiz bugünkü müstəqillik uzun bir tarixi mübarizənin nəticəsidir. Bu istiqlaliyyətin əldə olunmasında ideoloji qüvvə kimi ədəbiyyat xadimlərimizin böyük əməyi olmuşdur. Bütün varlığını vətəninə əbədi müstəqilliyi uğrunda mübarizəyə həsr edən Hüseyn Cavid, Mikayıl Müşfiq, Almas İldırım və digər

görkəmli ədiblərimizin həyat salnaməsi Azərbaycan xalqının azadlıq rəmzinə çevrilmişdir. Bu şəxsiyyətlərin yaradıcılığını, həyatını bütün vətənsəvərlərin həyat yolu kimi qiymətləndirmək lazımdır. Çünki onların ərsəyə gətirdiyi əsərlər milli özünüdərkən və vətənpərvərlik ruhunun oyanışında, maarifin cəhalət üzərində təntənəsində mühüm rol oynamışdır".

Qeyd olundu ki, Almas İldırımın tale ulduzu bu gün şairin arzulanığı, xəyalını qurduğu müstəqil Azərbaycanda yenidən parlamaqdadır. Mühacirət poeziyasının görkəmli simalarından biri, adı və əsərləri qəm, həsrət və ayrılıq simvolu kimi anılan Almas İldırım özünəməxsus poetik tərzilə hər zaman diqqəti cəkib: "Azadlıq və vətən eşqi ilə dolu həsrət nəğmələri yaradan şairin acı və qürurlu tale yolu qardaş Türkiyədə hüzzur tapmışdır. 6 il sürgün həyatı yaşayan Almas İldırım Dağıstandan, Türkmənistandan, İrandan keçərək Türkiyədə məskunlaşmış və ömrünün sonuna qədər burada yaşayıb-yaratmışdır".

Vurğulandı ki, Almas İldırımı Azərbaycan və Türkiyə arasında altun söz körpüsü adlandırırlar: "Qardaş Türkiyə onu hansı məhəbbətlə ağuşuna almışdysa, o da bu məmləkətə dost, qardaş missiyasını ləyaqətlə yerinə yetirmişdi. Onun poeziyası zərifdir. Bu poeziya insan qəlbinin ən həssas tellərini dindirməklə bərabər, həm də vüqarlı və əyilməzdir. Şeirələrində iztirab, kədər və dərdən yorğunluq, vətən həsrətli xatirələr özünü qabarıq şəkildə büruzə verir. Vətən sevgisi onun bütün əsərlərinin başlıca mövzudur".

Sən bu gün taleyimizdə, qəlbimizdəsən!

“ Prezident İlham Əliyevin müvafiq sərəncamı ilə 2007-ci ildə şairin 100 illik yubileyi geniş miqyasda qeyd edilib. Seçilmiş əsərləri 25 min tirajla nəşr edilərək ölkənin bütün kitabxana və orta məktəblərinə hədiyyə olunub. Eyni zamanda nazirliyin dəstəyi ilə akademik Bəkir Nəbiyevin “Almas İldırımın yaradıcılıq yolu” adlı dərin məzmunlu tədqiqat işindən ibarət “Ovunmayan bir səs” kitabı nəfis tərtibatla çap edilib.

Həqiqi sənətkarlar, xalqa, vətənə ləyaqətlə xidmət göstərən insanlar zamanın sərt sınaqları ilə üzlaşsələr də, əvvəl-axır öz adlarına sahib olurlar. Almas İldırım bu gün canı qədər sevdiyi Azərbaycanda çağdaş ömür yaşayır. Onun xatirəsi hər zaman əziz tutulur. Onun bənzərsiz poeziyası bu gün də oxucuları vətəni və insanları qəlbən sevməyə səsləyir.

Şairin oğlu Azər Almaszadə tədbirdə çıxışı zamanı Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinə təşəkkürünü bildirdi. Qeyd etdi ki, atası hər zaman vətəninə azad görmək istəyirdi. Almas İldırım daim təqib və haqsız təhdidlər içində yaşayıb-yaratmışsa da, qəlbindəki istiqlal sevgisi heç zaman azalmırdı. Bu gün Azərbaycanı Almas İldırımın arzu etdiyi azad və müstəqil dövlət kimi görmək mənəm üçün çox qürurverici hissidir. İstiqlal şairi, möhkəm iradəli Almas İldırım maddi çətinliklər içərisində yaşasa da, bizə miras olaraq 7 şeir toplusu və neçə-neçə məqalələr qoyub.

Bəlkə də şair doğulmasaydın, millətin bu qədər fəlakət və əzablarını yaza bilməzdin... Sən həmişə taleyimizdə, qəlbimizdəsən! Doğma yurdda əbədi yaşa, Almas İldırım! ❖

Lalə Azəri